

CAPACITATEA DE EXERCİȚIU A PERSOANEI FIZICE

LEGAL CAPACITY OF A NATURAL PERSON

Arina CĂLIN,

Specialitatea Drept, gr. D 2502

Coordonator științific: **Vladimir CHIRONACHI**, asist. univ., drd.,

Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Capacitatea de exercițiu a persoanei fizice reprezintă aptitudinea juridică a individului de a-și exercita drepturile și de a-și asuma obligații prin acte proprii, în mod conștient și responsabil. Aceasta se dobândește, de regulă, la majorat și este condiționată de existența discernământului. În cazul minorilor sau al persoanelor lipsite de capacitate deplină, legea prevede măsuri de protecție, precum reprezentarea sau încuviințarea actelor juridice de către reprezentanți legali. Importanța capacității de exercițiu constă în asigurarea participării active a persoanei la viața juridică, garantând totodată protecția celor vulnerabili.*

Cuvinte-cheie: *capacitate de exercițiu, persoană fizică, discernământ, acte juridice, protecție juridică*

Abstract: *The legal capacity of a natural person represents the individual's legal ability to exercise their rights and assume obligations through their own acts, in a conscious and responsible manner. It is generally acquired upon reaching the age of majority and is conditioned by the existence of discernment. In the case of minors or persons lacking full capacity, the law provides protective measures, such as representation or approval of legal acts by legal representatives. The importance of legal capacity lies in ensuring the individual's active participation in legal life, while also safeguarding vulnerable persons.*

Keywords: *legal capacity, natural person, discernment, legal acts, legal protection*

1. Noțiunea și caracterele ale capacității de exercițiu

Capacitatea de drept civil a persoanei fizice cuprinde două elemente esențiale: capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu. Dacă prima se referă la aptitudinea generală a oricărei persoane de a avea drepturi și obligații, cea de-a doua vizează posibilitatea concretă de a le exercita și de a-și asuma obligații prin acte juridice proprii. Simpla existență a persoanei este suficientă pentru a-i conferi capacitate de folosință, însă nu este de ajuns pentru a putea participa în mod activ și independent la raporturile juridice.

Pentru a încheia în mod valabil acte juridice civile, persoana trebuie să dispună de discernământ, adică de acea maturitate psihică necesară înțelegerii efectelor juridice ale propriilor acțiuni. Această maturitate nu apare automat odată cu existența individului, ci se formează treptat, motiv pentru care legea stabilește anumite limite de vârstă și condiții în funcție de care recunoaște capacitatea de exercițiu. Astfel, deși orice persoană are capacitate de folosință, doar acelea care au atins nivelul de maturitate cerut de lege pot exercita în mod deplin drepturile și obligațiile civile.

Reglementarea capacității de exercițiu se regăsește în Codul civil, care o definește ca fiind aptitudinea persoanei de a dobândi prin fapta proprie și de a exercita drepturi civile, de a-și asuma personal obligații civile și de a le executa. Această definiție este preluată și dezvoltată în doctrina juridică, unde se subliniază caracterul activ al acestei capacități, în

sensul că persoana acționează în nume propriu, fără a depinde de intervenția altor subiecți de drept.

Un aspect esențial al capacității de exercițiu îl reprezintă faptul că nu toate persoanele fizice se bucură de ea în aceeași măsură. Minorii, de exemplu, au o capacitate de exercițiu limitată, care variază în funcție de vârstă, iar actele juridice pe care le încheie necesită, de regulă, încuviințarea sau reprezentarea de către părinți ori tutori. De asemenea, există situații în care și persoanele majore pot avea capacitatea restrânsă, în cazul în care nu au discernământul necesar, legea instituind măsuri de ocrotire pentru protejarea intereselor acestora.

Din punct de vedere juridic, capacitatea de exercițiu prezintă mai multe trăsături caracteristice. În primul rând, are un caracter legal, fiind stabilită exclusiv prin lege, fără ca voința individuală să poată influența existența sau întinderea sa. În al doilea rând, are caracter general, în sensul că permite persoanei să încheie orice acte juridice civile, cu excepția celor interzise de lege. De asemenea, este inalienabilă, ceea ce înseamnă că nu poate fi cedată, limitată sau abandonată prin voința persoanei. În fine, capacitatea de exercițiu este intangibilă, deoarece nu poate fi restrânsă decât în cazurile și în condițiile expres prevăzute de lege.

Prin urmare, capacitatea de exercițiu a persoanei fizice reprezintă un element fundamental al personalității juridice, întrucât permite individului să participe activ și responsabil la circuitul civil. Ea reflectă echilibrul dintre libertatea de acțiune a persoanei și necesitatea protejării celor care nu au încă sau nu mai au discernământul necesar pentru a acționa în mod conștient și autonom.

2. Categoriile capacității de exercițiu

Potrivit Codul civil al Republicii Moldova, capacitatea de exercițiu a persoanei fizice reprezintă aptitudinea recunoscută de lege persoanei de a dobândi și exercita prin propriile acțiuni drepturi civile, de a-și asuma obligații civile, precum și de a le executa în mod valabil. Aceasta constituie un element esențial al statutului juridic al persoanei fizice, întrucât determină măsura în care titularul poate participa nemijlocit la circuitul civil. Reglementarea capacității de exercițiu are la bază criterii obiective, precum vârsta, gradul de maturitate și discernământul persoanei, precum și necesitatea protejării intereselor acesteia.

În conformitate cu prevederile Codului civil, categoriile capacității de exercițiu sunt următoarele:

1. Capacitatea deplină de exercițiu

Capacitatea deplină de exercițiu reprezintă forma completă a aptitudinii juridice a persoanei de a încheia singură orice act juridic permis de lege, fără a fi necesară încuviințarea unei alte persoane. Aceasta se dobândește, de regulă, la atingerea majoratului, adică la împlinirea vârstei de 18 ani. Din acel moment, persoana poate dobândi drepturi, înstrăina bunuri, contracta obligații și răspunde integral pentru faptele sale juridice.

Totodată, legea prevede situații speciale în care capacitatea deplină poate fi dobândită înainte de majorat, și anume prin căsătoria minorului sau prin emancipare, dacă minorul a împlinit 16 ani și desfășoară activitate de muncă ori activitate de întreprinzător în condițiile legii.

2. Capacitatea de exercițiu restrânsă a minorului între 14 și 18 ani

Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani, dar nu a atins majoratul, beneficiază de o capacitate de exercițiu restrânsă. Aceasta presupune posibilitatea de a încheia anumite acte juridice personal, însă pentru actele juridice cu consecințe patrimoniale mai importante este necesară încuviințarea părinților, curatorului sau a reprezentantului legal.

Legea recunoaște minorului dreptul de a dispune singur de salariu, bursă sau alte venituri rezultate din activități proprii, de a exercita drepturile de autor asupra creațiilor intelectuale și de a efectua depuneri bancare. Regimul juridic al acestei categorii urmărește realizarea unui echilibru între autonomia progresivă a minorului și necesitatea ocrotirii intereselor sale patrimoniale.

3. Capacitatea de exercițiu redusă a minorului între 7 și 14 ani

Minorul care a împlinit vârsta de 7 ani, dar nu a împlinit 14 ani, dispune de o capacitate de exercițiu redusă. În această etapă, legea permite încheierea de sine stătător doar a unor acte juridice simple, curente și lipsite de risc semnificativ.

Astfel, minorul poate încheia acte juridice curente de mică valoare, acte prin care obține gratuit beneficii ce nu necesită autentificare notarială sau înregistrare de stat, precum și acte de conservare. Pentru orice alte acte juridice, reprezentarea aparține părinților sau tutorelui legal.

4. Lipsa capacității de exercițiu a minorului sub 7 ani

Copilul care nu a împlinit vârsta de 7 ani este considerat lipsit de capacitate de exercițiu. Din punct de vedere juridic, acesta nu poate încheia personal acte juridice valabile, întrucât legea prezumă lipsa discernământului necesar participării la raporturile juridice civile.

În consecință, toate actele juridice necesare administrării intereselor sale sunt încheiate exclusiv de către părinți, tutore sau alt reprezentant legal, în condițiile prevăzute de lege.

5. Capacitatea de exercițiu a persoanei supuse măsurilor de ocrotire judiciare

Codul civil reglementează și situația persoanelor adulte care, din cauza unei boli mintale ori a unei deficiențe fizice, mintale sau psihologice, nu pot conștientiza pe deplin semnificația faptelor lor sau nu își pot exprima voința în mod adecvat. În aceste cazuri, instanța de judecată poate institui măsuri de ocrotire judiciară, precum curatela, ocrotirea provizorie sau tutela.

Scopul acestor măsuri nu este lipsirea persoanei de drepturi, ci protejarea intereselor sale și asistarea acesteia în exercitarea drepturilor civile, proporțional cu gradul de vulnerabilitate existent.

Prin urmare, capacitatea de exercițiu a persoanei fizice este reglementată gradual și diferențiat, în funcție de vârsta, maturitatea și discernământul titularului. Această reglementare reflectă principiul protecției persoanei și al securității raporturilor juridice civile, oferind fiecărei categorii de persoane un nivel de autonomie juridică corespunzător situației sale legale.

3. Capacitatea de exercițiu deplină

Potrivit Codul civil al Republicii Moldova, capacitatea deplină de exercițiu reprezintă una dintre instituțiile fundamentale ale dreptului civil, fiind expresia posibilității persoanei fizice de a participa în mod independent la raporturile juridice civile. Conform art. 25 din Codul civil, capacitatea de exercițiu este aptitudinea persoanei de a dobândi prin fapta proprie și de a exercita drepturi civile, de a-și asuma personal obligații civile și de a le executa. Prin urmare, capacitatea deplină de exercițiu constituie forma completă a acestei aptitudini juridice, în temeiul căreia persoana poate acționa singură, fără încuviințarea altei persoane.

Regula generală privind dobândirea capacității depline de exercițiu este prevăzută la art. 26 alin. (1) din Codul civil, potrivit căruia aceasta începe la data când persoana fizică devine majoră, adică la împlinirea vârstei de 18 ani. Din acest moment, persoana este considerată aptă să participe pe deplin la circuitul civil, având posibilitatea de a încheia orice

act juridic permis de lege. Astfel, majorul poate încheia contracte de vânzare-cumpărare, donație, locațiune, împrumut, poate dobândi și înstrăina bunuri, poate administra patrimoniul propriu și poate exercita toate drepturile civile recunoscute de lege.

Dobândirea capacității depline de exercițiu la majorat are la bază prezumția legală că persoana a atins un nivel suficient de maturitate intelectuală și socială pentru a înțelege semnificația actelor sale și consecințele juridice ale acestora. În același timp, persoana majoră răspunde integral pentru obligațiile asumate și pentru eventualele prejudicii cauzate prin faptele sale. Această răspundere juridică este corolarul libertății de a acționa în nume propriu.

Codul civil prevede și situații excepționale în care capacitatea deplină de exercițiu poate fi dobândită înainte de împlinirea vârstei de 18 ani. Potrivit art. 26 alin. (2), minorul dobândește prin căsătorie capacitate deplină de exercițiu. Desfacerea căsătoriei nu afectează această capacitate, ceea ce înseamnă că persoana păstrează statutul juridic dobândit. Totuși, în cazul declarării nulității căsătoriei, instanța de judecată poate lipsi soțul minor de capacitatea deplină de exercițiu din momentul stabilit de aceasta.

De asemenea, art. 26 alin. (3) reglementează instituția emancipării. Astfel, minorul care a atins vârsta de 16 ani poate fi recunoscut ca având capacitate deplină de exercițiu dacă lucrează în baza unui contract de muncă sau, cu încuviințarea părinților ori a reprezentantului legal, practică activitate de întreprinzător. Emanciparea se realizează prin hotărârea autorității tutelare, cu acordul ambilor părinți sau al reprezentantului legal, iar în lipsa acestui acord, prin hotărâre judecătorească. Această instituție reflectă voința legiuitorului de a recunoaște maturitatea practică și independența economică a minorului.

Importanța capacității depline de exercițiu constă în faptul că aceasta garantează autonomia de voință a persoanei și participarea liberă la viața juridică. Totodată, conform art. 31 alin. (3) din Codul civil, nimeni nu poate fi limitat în capacitatea de exercițiu decât în cazurile și în modul prevăzut de lege, ceea ce reprezintă o garanție legală a respectării drepturilor persoanei.

În concluzie, capacitatea deplină de exercițiu reprezintă condiția juridică esențială pentru manifestarea deplină a personalității civile a individului. Reglementarea acesteia prin art. 25 și art. 26 din Codul civil demonstrează preocuparea legiuitorului de a asigura echilibrul dintre libertatea persoanei, responsabilitatea juridică și securitatea raporturilor civile.

4. Capacitatea de exercițiu restrânsă a minorului între 14 și 18 ani

Potrivit Codul civil al Republicii Moldova, minorul care a împlinit vârsta de 14 ani, dar nu a atins majoratul, beneficiază de o capacitate de exercițiu restrânsă, reglementată de art. 27 din Codul civil. Această formă a capacității de exercițiu reprezintă o etapă intermediară între incapacitatea specifică copilăriei și capacitatea deplină dobândită la majorat, având scopul de a permite minorului participarea treptată și controlată la raporturile juridice civile.

Capacitatea de exercițiu restrânsă presupune că minorul poate încheia anumite acte juridice personal, însă pentru actele juridice cu consecințe patrimoniale mai importante este necesară încuviințarea părinților sau a reprezentantului legal. Potrivit art. 27 alin. (1), minorul care a împlinit vârsta de 14 ani încheie acte juridice cu încuviințarea părintelui sau a reprezentantului legal, iar în cazurile prevăzute de lege și cu încuviințarea autorității tutelare. Această condiție are rolul de a proteja patrimoniul minorului și de a preveni asumarea unor obligații disproporționate față de gradul său de maturitate.

Totodată, legea recunoaște minorului o anumită autonomie juridică, conferindu-i posibilitatea de a încheia singur anumite acte juridice expres prevăzute de lege. Conform art.

27 alin. (2) lit. a), minorul poate dispune de salariu, bursă sau de alte venituri rezultate din activități proprii. Această dispoziție legală are o importanță practică deosebită, întrucât stimulează responsabilitatea financiară și recunoaște dreptul minorului de a beneficia de rezultatul muncii sale.

De asemenea, potrivit art. 27 alin. (2) lit. b), minorul are dreptul să exercite dreptul de autor asupra unei lucrări științifice, literare sau de artă, asupra unei invenții ori asupra altui rezultat al activității intelectuale protejate de lege. Prin această normă, legiuitorul încurajează creativitatea, inițiativa intelectuală și participarea tinerilor la viața culturală și economică.

În conformitate cu art. 27 alin. (2) lit. c), minorul poate face depuneri în instituțiile financiare și poate dispune de aceste depuneri în condițiile legii. Această prevedere contribuie la formarea unei conduite prudente în gestionarea resurselor financiare și permite educarea economică a minorului.

Totuși, autonomia minorului nu este absolută. Potrivit art. 27 alin. (3), din motive întemeiate, instanța de judecată poate limita minorul, la cererea părinților, a reprezentantului legal ori a autorității tutelare, în drepturile prevăzute la alin. (2) lit. a) și b). Această măsură poate fi dispusă atunci când comportamentul minorului demonstrează lipsă de discernământ în administrarea veniturilor sau exercitarea drepturilor sale patrimoniale.

Mai mult, art. 27 alin. (4) prevede că, dacă interesele minorului o cer, instanța de judecată poate institui o măsură de ocrotire judiciară asupra minorului care a împlinit vârsta de 14 ani, desemnând un ocrotitor provizoriu, curator sau tutore. Această măsură nu poate depăși data majoratului și urmărește protejarea suplimentară a persoanei minorului.

În concluzie, capacitatea de exercițiu restrânsă a minorului între 14 și 18 ani reflectă preocuparea legiuitorului de a realiza un echilibru între autonomia progresivă a minorului și necesitatea ocrotirii intereselor sale patrimoniale și personale. Prin dispozițiile art. 27 din Codul civil, minorului i se oferă posibilitatea de a participa la circuitul civil într-o manieră adaptată vârstei și gradului său de maturitate, pregătindu-l pentru exercitarea deplină a drepturilor la atingerea majoratului.

5. Capacitatea de exercițiu redusă a minorului între 7 și 14 ani

Potrivit Codul civil al Republicii Moldova, minorul care a împlinit vârsta de 7 ani, dar nu a împlinit vârsta de 14 ani, beneficiază de o capacitate de exercițiu redusă, reglementată de art. 28 din Codul civil. Această categorie juridică reprezintă o etapă intermediară în dezvoltarea capacității civile a persoanei fizice, fiind întemeiată pe ideea că minorul posedă un discernământ limitat, suficient doar pentru efectuarea unor acte juridice simple și lipsite de riscuri importante.

Capacitatea de exercițiu redusă presupune posibilitatea minorului de a participa personal la anumite raporturi juridice civile, însă numai în limite strict determinate de lege. Legiuitorul pornește de la necesitatea protejării intereselor patrimoniale și personale ale copilului, admitând doar acele acte juridice pe care minorul le poate înțelege și realiza fără a-și prejudicia interesele.

Conform art. 28 alin. (1), toate actele juridice pentru și în numele minorului până la împlinirea vârstei de 14 ani pot fi încheiate doar de părinte sau de reprezentantul legal, în condițiile prevăzute de lege. Aceasta constituie regula generală aplicabilă minorului din această categorie de vârstă, părinții sau tutorele având obligația de a administra patrimoniul copilului și de a-i apăra interesele juridice.

Cu toate acestea, art. 28 alin. (2) instituie anumite excepții, oferind minorului cu vârsta între 7 și 14 ani dreptul de a încheia de sine stătător unele acte juridice. În primul rând, acesta poate încheia acte juridice curente de mică valoare care se execută la momentul încheierii

lor. În această categorie intră, spre exemplu, cumpărarea unor rechizite școlare, a unui bilet de transport sau a unor produse alimentare de valoare redusă. Aceste acte sunt permise deoarece corespund nevoilor cotidiene ale minorului și nu implică riscuri patrimoniale considerabile.

În al doilea rând, minorul poate încheia acte juridice de obținere gratuită a unor beneficii care nu necesită autentificare notarială sau înregistrarea de stat a drepturilor apărute în temeiul lor. Este vorba, de exemplu, despre primirea unui cadou sau a unui bun de mică valoare oferit fără contraprestație. Prin această dispoziție, legea permite minorului să accepte avantaje juridice evidente, fără a fi necesară intervenția reprezentantului legal.

În al treilea rând, minorul poate încheia acte de conservare. Acestea sunt acte juridice sau materiale prin care se urmărește păstrarea unui drept ori prevenirea pierderii unui bun, cum ar fi întreruperea prescripției, notificarea unei pretenții sau luarea unor măsuri urgente pentru protejarea patrimoniului. Legea recunoaște importanța acestor acte și permite minorului să acționeze atunci când este necesară protejarea imediată a intereselor sale.

Pentru orice alte acte juridice care depășesc limitele prevăzute de art. 28 alin. (2), reprezentarea legală aparține părinților sau tutorei. Aceștia acționează în numele minorului și în interesul acestuia, având obligația de a administra bunurile cu bună-credință și diligență.

Reglementarea capacității de exercițiu reduse urmărește realizarea unui echilibru între dezvoltarea progresivă a autonomiei minorului și necesitatea ocrotirii sale juridice. Pe de o parte, copilului i se oferă posibilitatea de a dobândi experiență practică în relațiile sociale și economice. Pe de altă parte, sunt prevenite consecințele negative ale unor acte juridice pe care minorul nu le-ar putea aprecia în mod corespunzător.

În concluzie, capacitatea de exercițiu redusă a minorului între 7 și 14 ani reprezintă o instituție juridică menită să adapteze participarea copilului la circuitul civil în funcție de nivelul său de maturitate. Prin dispozițiile art. 28 din Codul civil, legiuitorul asigură atât protecția intereselor minorului, cât și formarea treptată a acestuia ca viitor titular deplin de drepturi și obligații civile.

6. Lipsa capacității de exercițiu a minorului sub 7 ani

Potrivit Codul civil al Republicii Moldova, copilul care nu a împlinit vârsta de 7 ani este considerat lipsit de capacitate de exercițiu. Această situație juridică rezultă din interpretarea dispozițiilor art. 28 din Codul civil, care reglementează capacitatea de exercițiu a minorului ce nu a împlinit vârsta de 14 ani și acordă dreptul de a încheia personal anumite acte juridice doar minorului cu vârsta între 7 și 14 ani. Prin urmare, copilul sub 7 ani nu beneficiază de posibilitatea legală de a participa personal la circuitul civil, întrucât legea prezumă lipsa discernământului necesar pentru a înțelege natura și consecințele actelor juridice.

Lipsa capacității de exercițiu reprezintă starea juridică în care persoana nu poate dobândi prin propriile acțiuni drepturi civile și nu își poate asuma obligații valabile în mod direct. În cazul copilului de vârstă fragedă, această reglementare are un caracter emanent protector, fiind justificată de nivelul insuficient de dezvoltare intelectuală și psihologică specific acestei etape de vârstă. Legiuitorul urmărește să prevină încheierea unor acte juridice care ar putea prejudicia interesele patrimoniale sau personale ale minorului.

În consecință, toate actele juridice necesare administrării intereselor copilului sunt încheiate exclusiv de către părinți, tutore sau alt reprezentant legal, în condițiile prevăzute de lege. Conform art. 28 alin. (1), actele juridice pentru și în numele minorului până la împlinirea vârstei de 14 ani pot fi încheiate doar de părinte sau de reprezentantul legal. În cazul copilului sub 7 ani, această regulă se aplică integral, fără excepțiile recunoscute minorului între 7 și 14 ani.

Reprezentanții legali exercită drepturile și îndeplinesc obligațiile în interesul exclusiv al minorului. Ei pot administra bunurile copilului, pot încheia acte juridice privind întreținerea, educația, sănătatea și protecția acestuia, precum și orice alte acte necesare conservării patrimoniului minorului. În exercitarea acestor atribuții, părinții sau tutorele sunt obligați să acționeze cu bună-credință, diligență și cu respectarea interesului superior al copilului.

Totodată, lipsa capacității de exercițiu nu înseamnă lipsa capacității de folosință. Conform art. 24 alin. (1) și (2) din Codul civil, capacitatea de a avea drepturi și obligații civile se recunoaște în egală măsură tuturor persoanelor fizice și apare din momentul nașterii. Astfel, copilul sub 7 ani poate fi titular de drepturi patrimoniale și nepatrimoniale, poate moșteni bunuri, poate dobândi proprietăți sau beneficia de protecția drepturilor sale, însă exercitarea acestor drepturi se realizează prin intermediul reprezentanților legali.

Rațiunea juridică a acestei reglementări constă în necesitatea asigurării unei protecții sporite a minorului aflat la o vârstă la care nu poate aprecia consecințele propriilor acțiuni. În același timp, sistemul legal urmărește menținerea securității raporturilor juridice civile, prin excluderea riscului încheierii unor acte lipsite de voință conștientă și valabil exprimată.

În concluzie, lipsa capacității de exercițiu a minorului sub 7 ani reprezintă o măsură legală de protecție adaptată nivelului de dezvoltare al copilului. Prin dispozițiile art. 24 și art. 28 din Codul civil, legiuitorul asigură recunoașterea drepturilor copilului încă de la naștere, concomitent cu exercitarea acestora prin reprezentanți legali, până la atingerea gradului necesar de maturitate juridică

7. Capacitatea de exercițiu a persoanei supuse măsurilor de ocrotire judiciare

Potrivit Codul civil al Republicii Moldova, Codul civil reglementează în mod distinct situația persoanelor adulte care, din cauza unei boli mintale ori a unei deficiențe fizice, mintale sau psihologice, nu pot conștientiza pe deplin semnificația faptelor lor sau nu își pot exprima voința în mod adecvat. În asemenea cazuri, legea instituie mecanisme speciale de protecție juridică, denumite măsuri de ocrotire judiciară, menite să asigure exercitarea drepturilor civile ale persoanei în condiții de siguranță și respect pentru demnitatea umană.

Temeiul juridic al acestor măsuri se regăsește în art. 32 alin. (1) din Codul civil, potrivit căruia, în privința persoanei fizice care, în urma unei boli mintale ori a unei deficiențe fizice, mintale sau psihologice, nu poate, în mod deplin, conștientiza acțiunile sale ori exprima voința, poate fi instituită prin hotărâre judecătorească măsura de ocrotire judiciară sub forma curatelei, a ocrotirii provizorii sau a tutelei. Rezultă astfel că aplicarea unei asemenea măsuri nu operează automat, ci exclusiv în baza unei hotărâri a instanței de judecată, după examinarea circumstanțelor concrete ale cauzei.

Capacitatea de exercițiu a persoanei supuse măsurilor de ocrotire judiciare nu este suprimată în mod absolut, ci adaptată în funcție de gradul de vulnerabilitate al persoanei și de necesitatea protecției acesteia. Legislația modernă renunță la concepția tradițională a lipirii totale de capacitate și promovează un model bazat pe sprijin, asistență și proporționalitate. Prin urmare, scopul principal al măsurilor de ocrotire nu este restrângerea drepturilor persoanei, ci garantarea exercitării efective a acestora.

Una dintre formele de protecție este „curatela”, aplicabilă persoanei care are nevoie de sprijin parțial în administrarea intereselor sale. În acest caz, curatorul asistă persoana în încheierea anumitor acte juridice sau în gestionarea patrimoniului, fără a o substitui complet. O altă formă este „ocrotirea provizorie”, instituită atunci când persoana necesită protecție urgentă sau temporară până la clarificarea situației sale juridice și medicale. Cea mai extinsă măsură este „tutela”, aplicată atunci când persoana nu își poate exercita în mod autonom drepturile și are nevoie de reprezentare juridică mai amplă.

Conform art. 32 alin. (2) din Codul civil, în toate situațiile, persoana în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară este în drept să încheie de sine stătător actele juridice prevăzute la art. 28 alin. (2). Aceasta înseamnă că persoana păstrează dreptul de a efectua acte juridice curente de mică valoare, acte gratuite care nu necesită autentificare sau înregistrare și acte de conservare. Această dispoziție confirmă faptul că măsurile de ocrotire sunt limitate la ceea ce este necesar și nu anulează personalitatea juridică a individului.

Instituirea măsurilor de ocrotire judiciară se bazează pe principiul respectării demnității umane, al interesului persoanei protejate și al proporționalității intervenției statului. Instanța de judecată urmează să aleagă măsura cea mai puțin restrictivă, suficientă pentru protejarea persoanei și a patrimoniului său.

În concluzie, capacitatea de exercițiu a persoanei supuse măsurilor de ocrotire judiciare reprezintă o instituție juridică modernă, orientată spre protecție și incluziune, nu spre excludere. Prin dispozițiile art. 32 din Codul civil, legiuitorul Republicii Moldova urmărește să ofere sprijin persoanelor vulnerabile, asigurându-le exercitarea drepturilor civile în condiții compatibile cu situația lor individuală și cu respectarea drepturilor fundamentale.

8. Instituirea măsurilor de ocrotire judiciară

Potrivit Codul civil al Republicii Moldova și Codul de procedură civilă al Republicii Moldova (CPC RM), instituția declarării incapacității în forma clasică a fost înlocuită în dreptul contemporan cu un sistem modern de protecție juridică, denumit „măsuri de ocrotire judiciare”. Această reformă legislativă reflectă trecerea de la o abordare rigidă, de excludere a persoanei din circuitul civil, la una flexibilă, orientată spre protecția drepturilor fundamentale, demnitatea umană și sprijin individualizat.

Conform art. 32 alin. (1) din Codul civil, în cazul în care o persoană fizică, din cauza unei boli mintale ori a unei deficiențe fizice, mintale sau psihologice, nu poate conștientiza în mod deplin acțiunile sale sau nu își poate exprima voința în mod adecvat, instanța de judecată poate institui o măsură de ocrotire judiciară. Aceste măsuri sunt: „curatela, ocrotirea provizorie sau tutela”. Ele nu au rolul de a lipsi persoana de capacitate juridică, ci de a reglementa modul de exercitare a acesteia în funcție de starea concretă a individului.

Procedura de instituire a acestor măsuri este reglementată detaliat de „Capitolul XXVIII din Codul de procedură civilă (CPC RM)”, intitulat „Procedura privind măsurile de ocrotire”. Potrivit art. 302 alin. (1) CPC RM, instanțele judecătorești sunt competente să examineze cauzele privind instituirea, reînnoirea, modificarea sau revocarea măsurilor de ocrotire judiciare, precum și cauzele privind desemnarea sau revocarea curatorului, tutorelui sau altor persoane implicate în ocrotire.

Conform art. 302 alin. (2) CPC RM, cererea de instituire a măsurii de ocrotire se depune la instanța de la domiciliul sau reședința persoanei vizate ori a persoanei însărcinate cu ocrotirea. Instanța are obligația de a solicita dosarul personal de la autoritatea tutelară, ceea ce permite examinarea completă a situației medicale, familiale și patrimoniale a persoanei.

Un element central al procedurii este „expertiza psihiatrică”, prevăzută de art. 304 CPC RM. Potrivit alin. (1), instanța poate dispune efectuarea expertizei psihiatrice judiciare din oficiu sau la cererea participanților. În situația în care persoana se eschivează în mod nejustificat, alin. (2) permite instanței să dispună supunerea forțată la expertiză, prin încheiere judecătorească, cu participarea medicului psihiatru. Această etapă este esențială pentru stabilirea obiectivă a capacității de discernământ a persoanei.

În cadrul procesului, dreptul la apărare este garantat în mod expres. Conform art. 306 CPC RM, persoana vizată are dreptul de a fi asistată de un avocat ales sau de un avocat

desemnat din oficiu, beneficiind de asistență juridică garantată de stat. În cazul în care persoana nu este asistată, instanța este obligată să solicite desemnarea unui avocat, care va acționa în calitate de reprezentant legal în proces.

Un rol deosebit de important îl are „audierea persoanei fizice”, reglementată de art. 308 CPC RM. Instanța este obligată să audieze persoana vizată, aceasta putând fi însoțită de o persoană aleasă de ea, fără a avea calitatea de reprezentant. Audierea poate avea loc la sediul instanței, la domiciliu, în instituții medicale sau sociale, în funcție de starea persoanei. Potrivit alin. (5), instanța trebuie să depună toate eforturile pentru a identifica voința reală a persoanei, utilizând metode de comunicare adaptate capacității sale de înțelegere.

Pentru a asigura protecția vieții private, art. 308⁷ alin. (2) CPC RM prevede că examinarea cauzei se desfășoară în ședință secretă. Această regulă are rolul de a proteja demnitatea persoanei și de a preveni expunerea publică a unor informații sensibile privind starea sa de sănătate.

În final, instanța pronunță hotărârea prin care instituie măsura de ocrotire judiciară. Potrivit art. 308¹ alin. (1) CPC RM, instanța nu este legată strict de solicitarea petiționarului, având posibilitatea de a dispune o altă măsură decât cea cerută, dacă aceasta corespunde mai bine interesului persoanei. Această regulă reflectă principiul protecției efective și al proporționalității intervenției judiciare.

De asemenea, conform art. 308¹¹ alin. (2) CPC RM, instanța se pronunță și asupra unor aspecte importante, precum eventualele restrângeri ale unor drepturi, inclusiv în anumite condiții chiar privarea de dreptul la vot, însă doar în baza unor criterii stricte legate de capacitatea de înțelegere și decizie a persoanei.

În concluzie, instituția declarării incapacității a fost înlocuită în dreptul Republicii Moldova cu un mecanism modern, individualizat și flexibil de protecție juridică. Prin coroborarea Codului civil și a Codului de procedură civilă (CPC RM), legiuitorul asigură un echilibru între protecția persoanelor vulnerabile și respectarea drepturilor fundamentale ale acestora, garantând totodată că orice intervenție asupra capacității de exercițiu este strict necesară, proporțională și controlată judiciar.

Bibliografie:

1. Baieș S., Roșca N., *Drept civil*, ediția a III-a, Chișinău, 2007;
2. Beleiu G., *Drept civil român*, ediția a V-a, București, 1998;
3. Codul civil al Republicii Moldova, Legea nr. 113 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil,
4. publicată la 14.12.2018 în M.O. nr. 467–479, art. 784; republicat la 01.03.2019 în M.O. nr. 66–75, art.132;
5. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr. 225 din 30.05.2003, publicat la 03.08.2018 în M.O. nr. 285–294, art. 434;
6. V. Ungureanu O., *Manual de drept civil. Partea generală*, București, 1999.